BASTERIA, 66: 197-198, 2002

Boekbespreking

P. GLÖER, 2002. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile 73. Teil. Mollusca I. Süsswassergastropoden Nord- und Mitteleuropas. Bestimmungsschlüssel, Lebensweise, Verbreitung. Conchbooks, Hackenheim, 327 pp., 307 fig. ISBN 3-925919-60-0. Prijs geb. 55 euro.

Deze uitgave behandelt de zoetwaterslakkenfauna van een enorm gebied: IJsland, Groot-Brittannië, Ierland, Scandinavië, Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Oostenrijk, Polen, de Baltische staten, Tsjechië, Hongarije, Slowakije, Polen en Zwitserland, in feite heel Noord- en Midden-Europa behalve Frankrijk. Het betreft daarmee een ook voor Nederland belangrijke publicatie. Gezien de omvang van het gebied is het wellicht wat merkwaardig dat het boek geheel in het Duits is geschreven. Zelfs een Engelse samenvatting ontbreekt. Maar goed, de uitgave past in een Duitstalige traditie. In een relatief kort "Algemeiner Teil" van 39 pagina's komen achtereenvolgens systematiek, bouw, anatomie, voedsel en vertering, voortplanting, ecologie, dispersie en kolonisatie, allochtone nieuwkomers ("Neozoen"), bedreigingen, verzamelen en bewaren kort aan de orde. Het tweede deel behandelt eerst de gebruikte kenmerken, vervolgens komen alle soorten en ondersoorten dit gebied bewonen aan bod, alsook de Quartaire fossiele soorten. Alle soorten kunnen in principe met behulp van determinatiesleutels op naam worden gebracht, al zal dat niet altijd meevallen; met name bij de moeilijke groepen zijn de kenmerken veelal geografisch van aard. Een sterk punt van dit boek is dat van een groot aantal soorten en (sub)genera anatomische kenmerken, met name van de geslachtsorganen, worden afgebeeld, en waar nodig bij de determinatie gebruikt.

Van elke soort worden de gangbare niet-wetenschappelijke namen (ook de Nederlandse) en wetenschappelijke synomiemen gegeven, evenals de typelocaliteit. De synonymie is bepaald niet uitputtend. De beschrijving is kort, maar meestal adequaat, met verwijzing naar overeenkomstige soorten. Daarna komen biologie, ecologie, variabiliteit, Rode Lijst-status, recente verspreiding en het Quartaire voorkomen van de soort aan de orde. Een ander sterk punt van dit boek is dat van veel soorten niet slechts één "typische" schelp geïllustreerd wordt, maar dat aan de hand van een aantal goede zwartwitfoto's en/of tekeningen een indruk van de variabiliteit wordt gegeven. De tekeningen van veel Quartaire soorten zijn nagetekend uit het inmiddels uitverkochte Nederlandse standaardwerk "De Nederlandse Zoetwatermollusken" van Gittenberger et al. (1998), dat ook verder een veelgeciteerde bron vormt. Na elke familie wordt een lijst van "monografische" literatuur verstrekt. Een uitgebreide lijst van "algemeine und übergreifende" literatuur staat aan het eind van het boek, alsook een lijst met referenties van eerste beschrijvingen van taxa. Aan de ene kant is dit handig, aan de andere kant zoekt men veelal eerst vergeefs in de specifieke literatuurlijst om er achter te komen dat een bepaalde referentie in de algemene lijst staat, en andersom.

Voor de gebruiker die nog niet op de hoogte is van de nieuwe CLECOM-lijst (Falkner et al, 2001, Heldia 4: 1-76) is het hier en daar behoorlijk schrikken. Een aantal bekende soorten heet nu anders dan b.v. in het boek van Gittenberger et al. (1998), en bepaalde vormen hebben nu de status van (onder)soort gekregen. Het boek wil wat betreft de systematiek en nomenclatuur voorop lopen, met als uitgangspunt dat, zoals de auteur het in zijn voorwoord stelt, een beheerste en naar de kennis van dit moment verantwoorde "taxonomic splitting" beter is dan "taxonomic lumping", omdat gegevens van opgesplitste taxa altijd weer samengenomen kunnen worden, maar die van samengenomen soorten niet meer opgesplitst. Dat moge zo zijn, het leidt er toe dat een flink aantal nominale soorten en vormen waar vaak nauwelijks iets over bekend of althans gepubliceerd is, als volwaardige soorten of ondersoorten ten tonele worden gevoerd, iets wat de gemiddelde ecoloog niet vrolijk zal stemmen, want hij kan deze soorten niet of nauwelijks herkennen. Dit doet zich met name voor bij de soortenrijke geslachten van de Hydrobiidae, zoals *Bythiospeum* en *Bythinella*, maar ook bijvoorbeeld bij de Valvatidae en Bithyniidae. De gebruikte argumentatie prikkelt wellicht tot nader onderzoek, maar is, althans naar de mening van uw recensent, niet altijd overtuigend.

In principe wordt de nomenclatuur van de CLECOM-lijst gevolgd die streeft naar een uniforme en zo stabiel mogelijke Europese naamlijst van niet-mariene Mollusken. Een tweetal soorten uit de CLECOM-lijst,

Truncatella subcylindrica en *Onchidella celtica*, ontbreekt in dit boek. Deze zijn blijkbaar "te zout" bevonden, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de muizenoortjes. Merkwaardiger is het dat de naamgeving in dit boek op een aantal punten alweer afwijkt van de laatste mij bekende versie van de CLECOM-lijst (Bank et al., 200, Heldia 4 (1/2), Supplement: A1-A6), zoals bij de *Valvata's* en *Bithynia's*. *Ferrissia wautieri*, die volgens CLECOM *F. clessiniana* zou moeten heten, moet volgens dit boek ook weer de oude naam dragen. In de naamgeving boven het soortsniveau, vooral van subgenera, bestaan eveneens verschillen. Een treffend voorbeeld: *Hydrobia neglecta* heet in de CLECOM-lijst *Obrovia neglecta*. In het nieuwe boek heet de soort plots weer gewoon *H. (Hydrobia) neglecta*; de CLECOM-naam wordt niet als synoniem genoemd. Maar hoe moeten we nu de overige, niet in dit boek behandelde *Obrovia*-soorten gaan noemen? Onduidelijk is of deze afwijkingen voorboden zijn van nieuwe aanpassingen van de huidige CLECOM-lijst, of dat we met een chronische spraakverwarring in de naamgeving van Europese waterslakken te maken gaan krijgen.

Bij vluchtige lezing heb ik één echte fout kunnen vinden: dat in België de soort *Avenionia bourguignati* zou voorkomen en in Nederland en Duitsland *A. roberti*, is natuurlijk onzin. Een mooi voorbeeld van de verwarring die zelfs bij experts als de auteur kan ontstaan door de voortdurend veranderende inzichten in soortstatus en naamgeving in deze groep. Ook het feit dat als bron voor de verspreiding in België van deze en andere soorten het aloude boek van Adam (1960) wordt gebruikt, terwijl er inmiddels recentere publicaties beschikbaar zijn, zal een rol gespeeld hebben. Volgens de laatste inzichten is *A. bourguignati* een puur Franse soort. Een vergelijkbaar geval doet zich voor by *Bythinella viridis*. Volgens Falkner et al. (2001, 2002) leeft deze soort uitsluitend in Frankrijk. Glöer noemt de soort op gezag van Adam ook van België. Tot welke soort de Belgische *B. viridis* behoort is een nog onopgelost probleem.

Afgezien van deze kritiekpuntjes verdient dit boek verder alle lof. Het is mooi gebonden, heeft een prettig formaat, de foto's zijn van uitstekende kwaliteit. Het boek ontsluit en vat veel van de beschikbare kennis over de Noord- en Midden-Europese zoetwatermollusken samen, en geeft tevens een overzicht van de recente veranderingen in de systematiek en verspreiding. De tamelijk hoge prijs schijnt heden ten dage onvermijdelijk te zijn bij dit soort gespecialiseerde boeken met een relatief kleine oplage, maar het biedt daarvoor veel. Voor de liefhebber een aanrader.

A.J. DE WINTER